

pod red. I. E. Danilovoj. – M.: Izd-vo MGU, 1981. – S. 35–52.

6. Golubinskij F. A. Lekcii po Umozritel'nomu Bogosloviju, so slov professora filosofii v Moskovskoj Duhovnoj Akademii, protoiereja Feodora Aleksandrovicha Golubinskogo, zapisannye v 1841/2 uchebnom godu studentom Akademii XIV kursa Vladimirom Nazarevskim / F. A. Golubinskij. – M.: b.i., 1868. – S. 7–187.

7. Gors'kyj V. S. Kyjevo–Pechers'kyj pateryk. Etyka smyrenomudrosti / V. S. Gors'kyj // Filos. i sociol. dumka. – 1992. – №3. – S. 119–126.

8. Gruzenberg S. Pessimizm kak vera i miroponimanie: Opyt kriticheskogo analiza i klassifikacii osnovopolozhenij i vyvodov pessimizma / S. Gruzenberg // Russkaja mysl'. – 1908. – №12 (3–ja pag.). – S. 273–274.

9. Kryms'kyj S. B. Ikona ta svitlo sofijnosti / S. B. Kryms'kyj // Filosof's'ka dumka. – 2007. – №3. – S. 119–127.

10. Kuzyk B. M., Lytvyn L. I. Dzherelo vichnosti. Osnovy pravoslavnoi kul'tury / B. M. Kuzyk, L. I. Lytvyn. – D.: ART-PRES, 2009. – 432 s.

11. Losskij V. N. Ocherk misticheskogo bogoslovija vostochnoj cerkvi. Dogmatischeskoe bogoslovie / V. N. Losskij. – M.: SJeI, 1991. – 149 s.

12. Pannenberg W. Die Bedeutung von Taufe und Abendmahl für die christliche Spiritualität / Wolfhart Pannenberg. – in: Ders., Beiträge zur Systematischen Theologie. – Göttingen, 2000. – Band 3: Kirche und Ökumene. – S. 80–89.

13. Pannenberg W. Was ist der Mensch? Anthropologie der Gegenwart im Lichte der Theologie / Wolfhart Pannenberg. – Göttingen, 1976. – P.23–51.

14. Rahner K. Theologie und Anthropologie. – Beiträge zur Christologie / K. Rahner. – Leipzig, 1974. – P.23–145.

15. Filipiak M. Biblia o czlowieku / Marian Filipiak. – Lublin: VTG, 1979. – P.35–67.

Vergeles K. M., PhD, Senior Lecturer, Vinnitsa National Medical University named after N. I. Pirogov (Ukraine, Vinnitsa), kvergeles@gmail.com

Orthodox Christianity: The main aspects of the study

This article analyzes the Orthodox anthropology in terms of the development of the main methodological principles. There are three main principles of Orthodox anthropology – Christological, pneumatic, and personal. The main thesis is that a man is a person who is endowed with high spirituality, their own preferences, which sells its freedom.

Keywords: man, personality, orthodox anthropology, methodology, principles, freedom, the Incarnation.

Вергелес К. Н., кандидат философских наук, ст. преподаватель, Винницкий национальный медицинский университет им. Н. И. Пирогова (Украина, Винница), kvergeles@gmail.com

Православная антропология: главные аспекты исследования

Анализируется православная антропология в плане разработки ее основных методологических принципов. Рассматриваются три главных принципа православной антропологии – христологический, пневматический, личностный. Основным положением является то, что человек является личностью, наделенной высокой духовностью, собственными предпочтениями, которая реализует свою свободу.

Ключевые слова: человек, личность, православная антропология, методология, принципы, свобода, Божочеловечество, Боговоплощение.

* * *

УДК 21+215:130.2

Яковенко А. І.

доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри світової філософії та естетики, Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Дала (Україна, Луганськ), Yakov4110@gmail.com

ПРАВОСЛАВ'Я В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Спираючись на релігійно-філософський аналіз вітчизняної традиційно-духовної проблематики, обгрунтовується думка про те, що духовним стрижнем української державності і української культурної цілісності виступає екзистенційно-православний еклезіологізм, як важлива складова християнського світогляду, дослідження якого являється метою статті. Зміст статті – експлікація сукупності істотних і відмінних християнських сегментальних якостей системи духовно-моральних спрямувань українського

православ'я, яке виступає не лише в ролі форми релігійної свідомості, а виконує функцію своєрідного соціального інституту, у свою чергу роблячи активний вплив на особливості національної самосвідомості українського народу.

Ключові слова: церква, міжконфесійні об'єднання, духовний світ, духовні цінності, співпраця держави і церкви, свобода особистості, духовність, православ'я, українське суспільство.

Українська православна церква, маючи тисячолітню історію, будучи глибоко інтегрованою в суспільно-політичне життя та культуру країни, об'єктивно володіє значно більш високим соціальним статусом, ніж інші релігійні організації. У наш час актуальною стає проблема внутрішньої єдності православ'я, оскільки від її вирішення залежить збереження українського християнства як релігійної парадигми. Однією з суттєвих рис даного процесу є чітко виражена тенденція до зближення наукового і теологічно-релігійного світоглядів. Ця проблема чітко відображена у дорученні Президента України № 1–1/657 від 08.07.2005 року “Щодо подолання морально-духовної кризи суспільства”. Відродження української наукової думки потребує переосмислення багатьох проблем вітчизняного релігієзнавства та теології, які ще в недалекому минулому замовчувалися.

Зміст розкриття основних принципів православної духовності та еклезіологічних властивостей православ'я як євангельського віровчення Ісуса Христа, що є важливим для нашої статті, вимагає звернення до праць українських та іноземних фахівців: М. Барсова, С.Булгакова, М. Виноградова, А. Гарнака, Л. Карсавіна, А. Колодного, І. Мейєндорфа, В.Несмелова, О. Предко, Г.Сковороди, А.Спаського, П. Тейяра де Шардена, Л. Филипович. З'являється все більше досліджень, де розглядаються проблеми всебічної реалізації духовного потенціалу християнства, зокрема православ'я, у процесі виховання та самовиховання особистості (В. Бодан, І. Музичка, В. Лобовик, С. Ярмусь, О. Саган).

Основну причину творіння відносного буття релігійний філософ С.Булгаков убачає в онтологічній недостатності абсолютного, у необхідності його поповнення творінням. В основі творіння мислитель вважає знаходитися, перш за все, бажання абсолютного залучення до буття. Святість функціонально наведена на відновлення в людині первісної богоподібності. “Якби Бог був без світу, – міркує філософ, – залишаючись у Собі, Він був би те абсолютне, яке не існувало б ні для чого поза Собою, а отже, і взагалі не існувало, оскільки існувати – означає жити для іншого” [2, с. 143].

В різнобічному вченні філософа Г.Сковороди найбільш повно вчення про світобудову викладено у діалозі “Потоп Зміїв”. У діалозі мислитель спробував описати своє цілісне бачення світу, спираючись на тексти Біблії. Пізнання всіх трьох світів можливе лише тоді, коли людина, звернувши увагу на саму себе, відкриває в собі божественне начало. Український філософ зазначає, що самопізнання відкриває в людині два шари буття, тобто спираючись на тілесно-психічні переживання самопізнання відкриває духовне життя, дозволяє бачити все у двоїстості буття [12, с. 236–253].

Мета репрезентованого дослідження – на основі релігійно-філософського аналізу дослідити потенціал еклезіологічного вчення православ'я як важливої складової системи духовних цінностей православ'я та з'ясувати, якими засобами і якими шляхами

православна екзистенційна система впливає на виховання особистості та функціонування суспільства.

Досягнення поставленої мети зумовило коло питань, дослідження яких передбачає вирішення наступного завдання: розкрити і проаналізувати еkleзіологічні засади українського православ'я як екзистенційної діалектичної системи у співвідношенні онтологічного і антропологічного аспектів, що утворює загальний методологічний стрижень для побудови християнсько-православної культури, яка постає як цілісна духовна традиція, що здійснює свою життєдіяльність у конкретних історичних, політичних та економічних умовах українського суспільства.

Основні положення православного віровчення обговорюються і застосовуються на практиці не лише в межах християнства, але й трансформуються в нехристиянські інваріанти, тому постає нагальна потреба релігієзнавчо-теологічного дослідження української православної доктрини – як основної і першопочаткової для християнства – в її релігієзнавчому і філософсько-теологічному контекстах. Специфікою релігієзнавчого і філософсько-теологічного дослідження української православної доктрини є науковий аналіз її доктринально-сегментальних складових, а саме таких як: активна місіонерська діяльність, підвищення освітнього рівня духовенства; подальше зміцнення позицій в освітній сфері, що пов'язані з включенням в регіональний освітній компонент навчальних предметів і курсів, спрямованих на прилучення учнів до цінностей православної культури; сертифікація духовних навчальних закладів та надання їм державного статусу.

Методологічну основу пропонованої статті становить теза: “коли Україна не мала ані державності, ані значних національно-громадських інститутів, єдиною сферою прикладання духовної енергії українського народу була православна церква: на її вівтар українці віддавали все, що мали на душі, за душею” [13, с.109].

Християнство, а саме віросповідання православ'я має свою філософію – філософію євангельського світогляду. Християнська філософська і теологічна думка досить самостійна і розроблена, щоб відстоювати свою цілісну і продуману систему розуміння світу, людини і Бога. Цим цілям служить один із напрямків у теологічній думці – апологетика. Боротьба віри і знання, як вважають теологи, проходить через всю історію християнства. Тому апологетика розробила цілу систему доказів і аргументів з наступних проблем: євангельська віра й сучасне знання, християнство в історії, християнство як церква: “...православне богослов'я(теологія) не виходить з доказів буття Божого і зі звернення людей до філософського деїзму, воно ставить їх віч–на–віч з Євангелієм і чекає на їхню вільну відповідь. Їхнє життя в Церкві і є ця відповідь” [15, с. 584].

Прогнозуючи майбутнє православ'я, необхідно пам'ятати, що православна віра завжди спиралася, головним чином, на відчуття, інтуїцію, проголошувала принцип гармонії розуму і серця, що справило сильний вплив на український менталітет і вносило в нього дух ірраціоналізму. Прикладом такого досвіду–опису може служити “визначення” віри, дане християнським

теологом, святим Ісааком Сирінієм: “Під вірою розуміємо уявну силу, яка світлом розуму підкріплює серце і свідомством совісті порушує в душі велике покладання надії на Бога, щоб не піклувалася вона про себе саму...” [14, с. 58].

Україна опинилася в самому епіцентрі сучасного нігілістичного розлому, а це свідчить тільки про те, що саме їй належить рішучіше мобілізувати свій дух, релігійну обдарованість свого народу для формування рятівної альтернативи нігілізму – православної духовності. Сучасне суспільство перебуває в глибокій духовній кризі, цей факт відзначають вчені, політики, громадські й релігійні діячі. “Духовна, тобто ціннісна криза, тим відрізняється від усіх інших криз, що тут людина ніби втратила саму себе, те, з чим вона себе ідентифікувала, вірувала, те, що було для неї цінністю” [5, с. 143]. Сьогодні церква і сучасна православна теологія знають, за допомогою яких засобів відбудеться підйом абсолютно сакрального в духовній культурі, але, на думку християнських теологів, у людства немає в запасі інших засобів для приборкання сучасного нігілізму. Тому зрозумілий інтерес вітчизняних суспільствознавців до проблем духовного життя, їхні спроби запропонувати свої рішення виходу з цієї кризи.

Звідси очевидний висновок – духовний світ, світ людського інтелекту, світ духовних цінностей стає по мірі зростання могутності цивілізації фактором, який все більше визначає долю людства. Духовні цінності ґрунтуються в ціннісному світі, існуючи разом з цінностями повсякденного життя, а саме: моральними і соціальними. Вони виступають як вищі цінності, оскільки пов'язані з розумінням сенсу життя, етичними нормами поведінки й ідеалом суспільного устрою. “Духовна діяльність охоплює насамперед сферу філософії та її складову – етику, а також мистецтво й релігію. Особливе місце у сфері духовного життя суспільства займають ідеологія і освіта” [6, с. 118].

Офіційна православна церква гостро реагує на кризу світського й церковного життя. Церква не вміє інтегрувати в еkleзіологічне життя саме молоде покоління з його критичизмом, хоча є молодь, що готова відгукнутися на поклик слідування за Ісусом Христом, яка шукає справжнє християнське життя. Достатньо великою проблемою українського сьогодення є те, що певна кількість молодих людей, які прагнуть наслідувати Ісуса Христа, не належать до якоїсь певної церкви. Духовного світу, духовних цінностей із духовним корінням їм бракує. Релігієзнавець С. Головащенко констатує, що “...для багатьох людей, особливо молодих, проблема особистої релігійної віри не пов'язана з повною конфесійною належністю та жорсткими схемами ритуальної поведінки” [3, с. 298].

Заслугує на увагу точка зору з даного питання Патріарха Київського і всієї Руси–України Філарета. Патріарх Філарет зазначає: “Ми живемо неначе поза Богом, поза Його заповідями. Не в Нього шукаємо натхнення і допомоги. Не до Нього звернені наші почуття. І головна біда в нашому житті, основна причина занепаду духовно-морального життя людини полягає у тому, що ми не маємо з Богом особистих стосунків” [16, с. 183].

У відповідності з цим можна сформулювати напрямки, у яких необхідна співпраця держави й церкви. Вони можуть бути визначені угодою між Українським православ'ям і державою, яка буде, на наш погляд, регламентувати основні положення спільної діяльності, нормативне оформлення цього партнерства. У тому вигляді, в якому ця пропозиція буде вироблена і запропонована, вона перш за все означає, що "...юридичний, або конкретно-практичний, аспект державно-конфесійних відносин нерозривно пов'язаний з усією внутрішньою політикою країни щодо демократизації суспільного життя, створення правової держави, забезпечення прав і свобод громадян. Мова йде про створення таких соціально-правових умов, при яких релігійні організації мали б можливість брати активну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі й у сфері духовній" [19, с. 54].

Одним із напрямів цієї діяльності стануть зусилля церкви по відновленню сімейних засад. Церква вважає, що сімейні засади, засновані на взаємній любові батьків і дітей, повазі до старших, дотриманні моральних норм, мають релігійну основу. Українське православ'я зможе надати здорові духовні засади сімейній функціональній системі: традиції багатодітності, виховання у праці, залучення до національної культури. За переконанням релігійного дослідника Б.Лобовика, "...серед норм і цінностей моралі особливо виділяються ті, які в основі своїй діють у різних суспільствах, скріплюючи зв'язки між людьми, а тому мають загальнолюдське значення, такі, наприклад, як: пошана до життя, до здоров'я, до сім'ї й до інших надбань громадян, доброта, правдивість, турбота про дітей, працьовитість, гостинність, милосердя" [11, с. 21].

Виходячи з проблем, що розглядаються у нашій статті, слід зробити припущення, що опорою відродження України має стати відродження духовних цінностей, духовності українського суспільства. Духовність є найглибшою сферою християнського життя, вона пов'язана з практикою, зі щоденним життям особи в українському суспільстві. Ми розділяємо думку С. Ярмуса, який вважає, що "духовність – це не абстрактна, а реальна цінність... Духовність – не абстрагований ідеалізм, а конкретне життя і про неї треба мислити й популяризувати її в реальній життєвій площині" [17, с. 150]. На нашу думку цей фактор є визначальним.

Українцям властиві цінності спільності, соборності, братерства. Необхідно об'єднати людей для спільної справи, яка не виключає, а передбачає визнання ідеї суверенітету і свободи особистості. Безперечний інтерес становлять, виходячи з вищезазначеного, погляди на соборність відомого християнського богослова й філософа Й. Альзога: "...але в той же час кожна індивідуальна свідомість співвідноситься з усесвітньою свідомою організацією, у якій уміщено істину і яка не залежить від чийсь свідомості. Індивідуальна свідомість існує як потенціал всеєдиного, вміщує всесвітню правду. Свідомість не може бути ні безособовою, ні одноособною, бо вона більше, ніж особиста, будучи кафолічною (соборною). Кафолічна свідомість – той ідеал, до якого повинна підніматися індивідуальна свідомість. Ідеал кафолічності здійснимо в церковному боголюдському організмі" [18, с. 498].

Українському суспільству необхідний духовний підйом, коли країна відроджується до нового життя і це може здійснити православна церква в системі українського християнства. Свобода совісті при цьому виходить на перше місце, перш за все як поняття демократичне. Німецький філософ К. Баллестрем, досліджуючи проблематику співвідношення церкви й демократії, вказує на необхідність для церкви пристосуватися до демократії як майбутньої форми життя. Ступінь небезпеки для демократії великий, небезпека для свободи – це небезпека для стабільності. Проте держава повинна бути стабільна й волелюбна. Основою цього спокою є релігія, де церква відокремлена від держави. Отже, вона (церква) на фоні змінної політики й думок залишається цілісною, незалежною, збереженою. Релігія предстає як полюс політики. Разом з тим, цінності демократії і християнства не суперечать одне одному [1, с. 67–76].

Духовна спадщина православ'я завжди відстоювало рівність усіх людей перед Богом. Це і є блага вість, символ совісті нашого українського народу. Через цю православну релігійно-містичну призму в соціальній доктрині церкви осмислюються й загальні завдання духовного відродження українського суспільства. Серед таких особливо виділяються завдання організації духовної освіти. Церква відносить їх до своїх пріоритетів. Категорія духовності у світському розумінні – це верховенство духовних цінностей над цінностями матеріальними. Церквою ж духовність, по суті, ототожнюється з релігійністю [7, с. 47–49].

Завдання самої церкви – подолання відсталості кліру від вимог сучасного життя. Адже основна роль у вихованні й наставництві пастви повинна належати священикам, для того, щоб Україна дійсно була соборна. У цьому контексті слід зазначити "...що величезна проблема релігійного суспільства у нас в Україні – це поділення православ'я, ...характерна риса православ'я – це щоб кожен народ мав свого предстоятеля" [9].

Образ нової України не можна уявити без церкви – берегині духовних цінностей народу, його історії, моральних ідеалів. Церква була і залишається тією константою, яка утримувала і зберігала країну, ще з часів Київської Русі. Важливим у цьому плані є наголос на значущості екклезіологічних засад українського православ'я, що саме зазначає Патріарх Київський і всієї Русі-України Філарет на Помісному Соборі Української Православної Церкви Київського Патріархату, з нагоди 1025-ліття Хрещення Русі-України 27 червня 2013 р., а саме: "...усі історичні події першого тисячоліття свідчать про те, що християнство на землях теперішньої України існувало ще до великого князя Володимира, але святий князь Володимир зробив християнство державною релігією, тому ми називаємо його не тільки рівноапостольним, але і просвітителем. Тисячолітня історія нашої держави рясніє безліччю змін суспільних устроїв і тільки незмінною залишалася сама церква, проповідувани нею євангельські істини. Образ церкви неподільний з образом України. Він генетично закріплений у свідомості народу. Ніякі революції і глобальні потрясіння не здатні змінити цієї першооснови людської самосвідомості" [4].

У відповідності з нормами еклесіологічного життя початку нового століття православ'я повинно розпочати діалог з іншими релігіями, знайомитися з їх вченнями, ритуалами, догматами, збагачуючись цим, але залишаючись при цьому самою собою, зберігаючи свою цілісність та індивідуальність. Для цього необхідно юридичне й моральне забезпечення культури взаєморозуміння і терпимості, лояльне ставлення до прибічників різних напрямків світської та релігійної думки, конструктивна співпраця у вирішенні проблем, у тому числі й духовних. Принципово важливим видається положення, сформульоване у колективній монографії за ред. проф. А. Колодного і Л. Филипович, а саме: "Розглядаючи конструктивні за характером впливу види міжконфесійних відносин, що так чи інакше можуть формувати і формують свідомість, позицію віруючого, до найбільш значущих можна віднести міжконфесійні відносини, які складаються в процесі спільної, взаємоузгодженої діяльності..." [8, с. 244–245].

У культурно-ідеологічній сфері найближчим часом буде підсилюватися процес взаємопроникнення культур, будуть розширюватися і укріплюватися культурні зв'язки між державами й народами, що призведе до взаємного духовно-морального збагачення. Церква лише тоді зможе виконати своє високе призначення, коли стане специфічним соціальним інститутом, здатним духовно-гуманістично формувати души людей за мірками і критеріями новозавітної духовності. Український релігійний діяч, церковний реформатор, проповідник, педагог, публіцист, письменник, перекладач, і перший митрополит Київський і всієї України Української Автокефальної Православної Церкви В. Липківський говорить, що "...новозавітна особистість – незавершена, відкрита християнська система, здатна до сходження. Християнське буття характеризується, перш за все, двоєдністю, єдністю абсолютного і відносного, духовного і матеріального [10, с. 53–117].

Виходячи з викладеного вище, розглядаючи проблеми трансформації суспільства в сучасній Україні та підводячи підсумки прогнозом ролі й місця православ'я в цьому процесі, можна зробити декілька висновків, а саме: місце та роль православної церкви буде визначатися як діяльністю органів влади й управління, так і зусиллями самої церкви; держава у відношенні до церкви буде шукати шляхи між двома моделями, а саме в контексті лібералізму й протекціонізму, змінюючи законодавчу базу цих відносин шляхом поправок до нині діючих законів; церква зосередить свої зусилля на розширенні партнерства з державою і різними світськими структурами, спонукаючи їх до піклування про людину та її гідне життя.

Список використаних джерел

1. Баллестрем К.Т. Церковь и демократическая культура; проблема адаптации и конфликты / К.Т. Баллестрем // Вопросы философии. – 2001. – №1. – С. 67–76.
2. Булгаков С. Агнец Божий. О Богочеловечестве / С. Булгаков. – Париж: YMCA-PRESS, 1933. – Т.1. – 393 с. – СПб.: Изд-е М. В. Пирожкова, 1906. – Т.1. – 783 с.
3. Головащенко С.И. История христианства. – К.: Либідь, 1999. – 350с.
4. Доповідь Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета на Помісному Соборі Української Православної Церкви

Київського Патріархату, з нагоди 1025-ліття Хрещення Руси-України 27 червня 2013 р. / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cerkva.info/>.

5. Ириней Лионский. Свт. Пять книг обличения и опровержения лжеименного знания / Ириней Лионский; [пер. с древнегреч.И. Верстова]. – М.: Паломник; Благовест, 1996. – 469 с.
6. Исаак Сирин. Проповедование творение / Исаак Сирин; [пер. с древнегреч.К. Розовой]. – СПб.: Синодальная типография, 1899. – 232 с.
7. Історія християнської церкви на Україні: (Релігієзнавчий довідковий нарис) / Відп. ред. О. С. Онищенко. – К.: Наукова думка, 1992. – 102 с.
8. Климов В. Міжконфесійні відносини: їх форми і шляхи толерантизації / В. Климов // Практичне релігієзнавство: колективна монографія за ред. проф. А. Колодного і Л. Филипович. – К., 2012. – С. 244–245.
9. Кригін Микола. Священик в суспільстві: Словом і ділом протоієрей Микола Кригін, кандидат богословських наук, настоятель храму Успіння Пресвятої Богородиці в Бучі (на території школи №5) / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://bucha.com.ua/>.
10. Липківський В. Слово Апостольське до вірних Христової церкви / Липківський В. – Вінніпег, 1936. – 217 с.
11. Лобовик Б.А. Религия как социальное явление / Б.А. Лобовик. – К.: Наукова думка, 1982. – 95с.
12. Сковорода Г. С. Собрание сочинений с биографией Г. С. Сковороды М. И. Ковалинского / Г. С. Сковорода. – СПб.: Типография А. П. Лопухина, 1902. – 530 с.
13. Степовик Д. Вселенськість, помісність і національна специфічність церкви // Релігія і суспільство в Україні: фактори змін: Матеріали міжнар. конф., 15–16 трав. 1998 р. – К., 1998. – С. 106–111.
14. Шмеман А. Церковь. Мир. Миссия. Мысли о православии на Западе / А. Шмеман. – СПб.: Духовное просвещение, 1993. – 493с.
15. Щапов А.П. Сочинения: В 3-х т. / А.П. Щапов. – СПб.: Изд-е М. В. Пирожкова, 1906. – Т.1. – 783 с.
16. Філарет (патріарх). Проповіді / (патріарх) Філарет. – К.: Вид. відділ УПЦ Київського Патріархату, 1999. – Т.1. – 536с.
17. Ярмусь С. Духовність українського народу: короткий орієнтаційний нарис / С. Ярмусь. – Вінніпег: б. в, 1983. – 227с.
18. Alzog J. Lehrbuch der Patrologie / J. Alzog. – Freiburg i. Br. 1866. – 632 p.
19. Hare R.M. Theology and Falsification (B) / R.M. Hare // New Essays in Philosophical Theology. – 1955. – №2. – P.31–85.

References

1. Ballestrem K. T. Cerkov' i demokraticeskaja kul'tura; problema adaptacii i konflikty / K. T. Ballestrem // Voprosy filosofii. – 2001. – №1. – С. 67–76.
2. Bulgakov S. Agnec Bozhij. O Bogochelovechestve / S. Bulgakov. – Parizh: YMCA-PRESS, 1933. – Т.1. – 393 с. – СПб.: Изд-е М. В. Pirozhkova, 1906. – Т.1. – 783 с.
3. Golovashhenko S. I. Istorija hrystyjanstva. – К.: Lybid', 1999. – 350 s.
4. Dopovid' Patriarha Kyi'vs'kogo i vsijej' Rusy-Ukrai'ny Filareta na Pomisnomu Sobori Ukrai'ns'koi' Pravoslavnoi' Cerkvy Kyi'vs'kogo Patriarhatu, z nagody 1025-littja Hreshhennja Rusy-Ukrai'ny 27 chervnja 2013 r. / [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.cerkva.info/>.
5. Irinej Lionskij. Svt. Pjat' knig oblichenija i oproverzenija lzheimennogo znanija / Irinej Lionskij; [per. s drevnegrech. I. Verstova]. – М.: Palomnik; Blagovest, 1996. – 469 s.
6. Isaak Sirin. Propovedovanie tvorenje / Isaak Sirin; [per. s drevnegrech. K. Rozovoj]. – SPb.: Sinodal'naja tipografija, 1899. – 232 s.
7. Istorija hrystyjans'koi' cerkvy na Ukrai'ni: (Religijeznavchij dovidkovyj narys) / Vidp. red. O. S. Onyshhenko. – К.: Naukova dumka, 1992. – 102 s.
8. Klymov V. Mizhkonfesijni vidnosyny: i'h formy i shljahy tolerantyzacii' / V. Klymov // Praktychne religijeznavstvo: kolektyvna monografija za red. prof. A. Kolodnogo i L. Fylypovych. – К., 2012. – С. 244–245.
9. Krygin Mykola. Svjashhenyk v suspil'stvi: Slovom i dilom protoijerej Mykola Krygin, kandydat bogoslovs'kyh nauk, nastojatel' hramu Uspinnja Presvjatoi' Bogorodyci v Buchi (na terytorii' shkoly №5) / [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu: <http://bucha.com.ua/>.

10. Lypkivs'kyj V. Slovo Apostol's'ke do virnyh Hrystovoi' cerkvy / Lypkivs'kyj V. – Vinnipeg, 1936. – 217 s.
11. Lobovik B. A. Religija kak social'noe javlenie / B. A. Lobovik. – K. : Naukova dumka, 1982. – 95 s.
12. Skovoroda G. S. Sobranie sochinenij s biografiej G. S. Skovorody M. I. Kovalinskogo / G. S. Skovoroda. – SPb.: Tipografija A. P. Lopuhina, 1902. – 530 s.
13. Stepovyk D. Vselens'kist', pomisnist' i nacional'na specyficnist' cerkvy // Religija i suspil'stvo v Ukrai'ni: faktory zmin: Materialy mizhnar. konf., 15–16 trav. 1998 r. – K., 1998. – S. 106–111.
14. Shmeman A. Cerkov'. Mir. Missija. Mysli o pravoslavii na Zapade / A. Shmeman. – SPb.: Duhovnoe prosveshhenie, 1993. – 493 s.
15. Shhapov A. P. Sochinenija: V 3–h t. / A. P. Shhapov. – SPb. : Izd-e M. V. Pirozhkova, 1906. – T.1. – 783 s.
16. Filaret (patriarh). Propovidi / (patriarh) Filaret. – K. : Vyd. viddil UPC Kyi'vs'kogo Patriarhatu, 1999. – T.1. – 536 s.
17. Jarmus' S. Duhovnist' ukrai'ns'kogo narodu: korotkyj orijentacijnyj narys / S. Jarmus'. – Vinnipeg: b. v, 1983. – 227 s.
18. Alzog J. Lehrbuch der Patrologie / J. Alzog. – Freiburg i. Br. 1866. – 632 p.
19. Hare R. M. Theology and Falsification (B) / R. M. Hare // New Essays in Philosophical Theology. – 1955. – №2. – P.31–85.

Yakovenko A. I., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Chair of the World Philosophy and Aesthetics of the Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine, Lugansk), Yakov4110@gmail.com

Orthodoxy in the Ukrainian society: practical significance

Having based on the religious and philosophical analysis of the Ukrainian traditional spiritual problem the author gives arguments that the spiritual core of the Ukrainian statehood and the Ukrainian cultural entirety is the existential orthodox ecclesiology as an essential component of the Christian ideology, the research of which is the aim of the article. The content of the article is the explication of the total essential and distinctive Christian segmental properties of the spiritual and moral aspirations system of the Ukrainian Orthodoxy which function is both to be a form of the religious consciousness and to be a social institution. The Ukrainian Orthodoxy has a great influence on the national consciousness of the Ukrainian people.

Keywords: church, interconfessional associations, spiritual world, spiritual values, state and church collaboration, freedom of personality, spirituality, Orthodoxy, Ukrainian society.

Яковенко А. И., доктор философских наук, доцент, доцент кафедры мировой философии и эстетики, Восточноукраинский национальный университет им. Владимира Даля (Украина, Луганск), Yakov4110@gmail.com

Православие в украинском обществе: практическое значение

Опираясь на религиозно-философский анализ отечественной традиционно-духовной проблематики, обосновывается мысль о том, что духовным основанием украинской государственности и украинской культурной целостности выступает экзистенциально-православный экклезиологизм, как важная составляющая христианского мировоззрения, исследование которого является целью статьи. Содержание статьи – экспликация совокупности существенных и отличительных христианских сегментальных качеств системы духовно-нравственных устремлений украинского православия, которое выступает не только в роли формы религиозного сознания, а выполняет функцию своеобразного социального института, в свою очередь, оказывая активное влияние на особенности национального самосознания украинского народа.

Ключевые слова: церковь, межконфессиональные объединения, духовный мир, духовные ценности, сотрудничество государства и церкви, свобода личности, духовность, православие, украинское общество.

* * *

УДК 1:281.9

Костенко Т. В.
викладач кафедри філософії та соціології,
Національний медичний університет
ім. О. О. Богомольця
(Україна, Київ), mr.tvkostenko@yandex.ua

Філософсько-богословські аспекти гносеології сакрального в православ'ї

Аналізується проблема гносеології сакрального в православ'ї. Безпосереднє знання сакрального є результатом онтологічного преображення людської

природи. Християнська гносеологія не можлива без досвідної участі в таїнствах Церкви і всього богослужбового життя, в якому Церква свідчить не догматичним способом, а мовою сакраментального символізму, де знаходять свій вираз сакральні істини віри, які є не тільки джерелом богослів'я, а в більшій мірі – критерієм православної гносеології.

Ключові слова: сакральне, таїнство, містагогія, катехізис, богослужіння.

Основний зміст релігійного досвіду, як зустріч із трансцендентним, божественним, містить в собі протиріччя для розумового мислення. Об'єкт релігії, божество є, з однієї сторони, абсолютно надприродним для людини та зовнішнього світу, але з іншої, він відкривається релігійній свідомості, входить всередину, стає її іманентним змістом. Трансцендентність божества та богоприсутність обумовлюють основний зміст православного віросповідання, характер та особливість східного християнства проявляється в його сакральномістичному досвіді.

Аналіз змісту православної догматики призводить до висновку, що православ'я – не є тільки віровченням, а й способом онтологічного єднання із трансцендентним буттям. Православ'я сакралізує наше профанне буття, оскільки вводить в наше матеріальне буття, саме “тут і зараз” сакральне начало – метафізичне буття.

Основні питання, які ставить теперішня теологія – є осмислення літургічного життя православ'я, внутрішнє сакральномістичне життя церкви, положення й роль християнина в церкві. Правильне бачення церковною свідомістю цих актуальних питань буде сприяти відродженню справжнього церковного життя.

Метою дослідження є розкриття гносеологічних аспектів сакрального, що проявляє себе в літургійномістичній практиці, доктринальному віровченню, релігійно-філософських трактатах подвижників Православ'я.

Завданням даної статті є аналітичний огляд концепції сакрального в патристичних творіннях та релігійно-філософських надбаннях православних авторів та запропонованих ними методів і способів можливого пізнання.

В пізнанні людина стверджує свою гідність і реалізує покликання діяти згідно істині та облагороджувати буття. В пізнанні людина в повноті реалізує своє існування, шляхом сприйняття трансцендентного у власному бутті та утвердження власного існування в трансцендентному. Процес пізнання трансцендентного є посвяченням в таємницю власного буття, в містерію життя. В біблійній гносеології пізнання передбачає єднання пізнаючого суб'єкта і пізнаваного об'єкта, занурення суб'єкта в об'єкт, входження в коло тісних особистісних взаємовідносин божественної любові, що охоплює всіх усиновлених Богом. Релігійне пізнання передбачає в особистісному плані початок нового життя – як основного і єдиного методу релігійної гносеології, яке вводить пізнаючого в новий світ буття: “Все це нове – божественне. Воно вкорінене в безсмерті... тут починається таємниця другого – і останнього народження людини...” [2, с. 154].

Як переконаний платонік, Юстин Філософ свого часу стверджував, що пізнання та споглядання Бога доступно розуму, підготовленому до цього – пізнанням надматеріальних ідей і добродесним життям. Його співрозмовник заперечував, що цього недостатньо. Богопізнання не дається зусиллям одного розуму стати